

„EDINOST“

izhaja po trikrat na teden v šestih izdajah ob torkih, četrtek in sobotah. Zjutranje izdanje izhaja ob 6. uri zjutraj, večerno pa ob 7. uri večer. — Obojno izdanje stane: za jeden mesec . . . 2.00, izven Avstrije 1.40 za tri mesece . . . 5.00, za pol leta . . . 10.00, za eno leto . . . 18.00. Na naročbe brez priložne naročnine se ne jemlje ozir.

Posamične številke se dobivajo v prodajalnicah tobaka v Trstu po 2 avc., izven Trsta po 3 avc. Sobotno večerno izdanje v Trstu 4 avc., izven Trsta 5 avc.

EDINOST

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

Oglasi se računajo po tarifi v poštu; za naslove in debelimi črkami se plačuje precej, kolikor obsega navadnih vrstic. Poslana osmrtina in javno izjavila, domači oglasi itd. se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi naj so politično uredniški: alica Cassini št. 13. Vse pismo mora biti frankovano, ker ne frankovano se ne sprejema. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnine, reklamacije in oglasi sprejema upravitelja alica Molina picolo hšt. 3. II. nadst. Odpri reklamacije so prosto poštno.

„Edinost“ je nosil.

Shod volilcev

v Hrušici dne 31. marca 1895.

Pravočasno oglašeni sestanek volilcev bil je v nedeljo dne 31. marca pop. v selu Hrušica občine in sodnega okraja Podgrajskega.

Shod sta sklicala bivša deželna poslanca gg. Slavoj Jenko in Matko Mandić, katerima je obljubil tovariš in poslanec g. prof. Vekoslav Spinčič, da pride tudi on ter da na shodu sporoči volilecem.

Poslanca Spinčič in Mandić prišla sta že v soboto popoldne v Podgrad, kjer sta i prenočila.

V nedeljo zjutraj okoli 9. ure pripeljali so se vsi trije iz Podgrada do pod Hrušico. Tam je bil na glavni cesti zbran narod pod zastavo; pozdravil jih je veselo-burnim klicanjem. Tako se je pomikala množica s tamšnjimi prvci na čelu in s poslanci v svoji sredi liki dolg sprevod proti Hrušici. Na čelu sprevoda stopal je brhko kakor mladenič 83letni zastavonoša Stepan Dodić Jurčev. Med potjo je narod pozdravljaj svoje poslance sedaj spoštljivim molkom, sedaj zopet gromovitimi živio-klici. Sprevod je naraščal, čim dalje se je pomikal in ko je došel pred stan tamošnjega župnika-dekana, našega prvaka in uzornega rodoljuba, v onih krajih obče cenjenega in ljubljenega veleč. g. Antona Rogaća, bila se je množica po svojem številu potrojila. Med burnim pozdravljanjem velike množice vstopili so poslanci k g. župniku.

Ob 10. uri čital je posl. Spinčič sv. mašo, kateri je prisostvovalo nenavadno veliko število vernikov.

Po obedu, točno ob 2 in pol uri zbrali so se na določenem mestu gg. poslanci in silna množica ljudstva. Poslanci so se komaj prerili skozi natlačene vrste naroda do svojega mesta. Prostrano dvorišče bilo je odičeno zastavami, a hiša zastavami in zelenjem.

Zborovanje je otvoril gospod Slavoj Jenko. Pozdravši prisotne in izrazivši svoje veselje na tem, da se je zbralo nepričakovano mnogo naroda, predložil je predsedniškom shoda veleč. g. A. Rogaća, kar je zbor vsprejel burnim odobravanjem.

Predsednik, zavzemši svoje mesto, reče, da se rad pokorava obči želji zbranega ljudstva, dasi bi bil sicer rajši ostal med ljudstvom, med poslušalci. Ker pa ga je zadela ta čast, nadeja se od skupščine, da mu bode poslušna in pokorna, vse, dokler bode trajal službeni del shoda. On želi bolj, kakor katerikoli drugi, da se današnje delo prične in izvrši mirno, trezno in v najlepšem redu. Današnji naš pogovor bode velike važnosti, a on pričakuje od vseh prisotnih, da bodo razpravljali možato in resnobno o vseh predmetih, ki pridejo na dnevni red. Gg. poslance ali poročevalce na današnjem shodu treba poslušati mirno in pazno, a na koncu bode imel vsak pravico, da izreče svojo sodbo o tem poročilu. Njegova (predsedniška) vlada ali gospodarstvo bode je kratko, in baš zato želi od vseh prisotnih, da mu bodejo poslušni: kdor pa bode želel govoriti po gg. poročevalcih, prijavi naj se, in dobi besedo.

V prvi vrsti bodeta poročala naša bivša deželna poslanca gg. Mandić in Jenko (Burno klicanje: Živela!) o delovanju v pokrajinskem, deželnem zboru. Potem se izpolni tudi davna želja našega naroda in vas vseh, da čujete poročilo našega državnega poslanca g. Spinčiča (Gromovito klicanje: Živio!) Poslušajte vse tri mirno in pazljivo!

Zatem predstavi zastopnika cesarske vlade na današnjem shodu, c. kr. okrajnega glavarja z Voloskega, g. Fabianija, katerega pozdravijo zborovalci z živio-klicem. Konečno pozove predsednik g. Slavoj Jenko, da sporoči volilecem o svojem delovanju:

G. Jenko reče:

„Spoštovani moji volilci! Sklicali smo vas s tovarišem g. Mandićem in državnim poslancem g. Spinčičem, da vam položimo račun o našem delovanju. Odnosaji v Istri so vam večinoma znani, a ti so nezdružljivi. V teh odnosajih vstopili smo v deželni zbor v Poreču. Bilo je to v dobi, ko so ilirji ni mislili, da smo mi sluge, a oni da naši gospodarji.

Splošno je znano, kaj se je dogodilo v Poreču, ko se je izstila z naše strani prva hrvatska beseda v zbornici. Naši protivniki digli so proti nam nebo in pekel. No, šli so še dalje. Zavrgli so izvolitev bivšega poslanca, presvetlega gosp. Andreja Šterka, sedanjega škofa na Krku. Takrat imelo se je zopet voliti na njegovo mesto, ker se je bil on zahvalil na kandidaturi. Na njegovo mesto stopil sem jaz. Odnosaji bili so napeti: ogromna večina prebivalstva Istre, mi Hrvatje in Slovenci, imeli smo takrat 5, a protivniki 25 poslancev. To je bilo slabo razmerje. K temu pričeli so Italijani, — znajoči, da morejo računati na podporo vlade —, ovirati nas v vsakem našem koraku. Naše delovanje bilo je skromno, komaj da smo se mogli stavljati predloge in interpelacije. Jeden bivši naš tovariš nas je izdal in tako nismo mogli več niti interpelovati in stavljati predlogov. Na deželno-zborski galeriji zbirale so se tolpe poreških nemirnežev, ki so prečili vsako naše delo.

Pomagali smo si s tem, da smo zahtevali od deželnega odbora račun o njegovem delovanju. Italijani so dobro znali, da smo mi slabi in v ogromni manjšini, zato nam niso povsoti potiskavali, a med ostalim zaklical nam je dr. Amoroso ob nekem vprašanju, zakaj ne stavimo interpelacij na cesarsko vlado, kajti znal je, da nimamo za interpelacije zadostno podpisov. Taki so bili takrat odnosaji v Poreču.

No, mi se nismo prestrašili tega stanja ter smo izstali o vsaki priliki, da hočemo iste pravice, katere uživajo Italijani. Mi smo v večini v Istri ter imamo pravico zahtevati enakopravnost. Zapreka proti nam bila je i v tem, da zastopnik c. kr. vlade v deželnem zboru ni razumel našega jezika, torej tudi ni znal, kaj smo govorili.

Leta 1889. zmagali so naši sorojaki v dveh okrajih ter nas je prišlo v vsem 9 v deželni zbor. Takrat je prav za prav pričelo pravo delovanje z naše strani. Bili smo pa še vedno v veliki manjšini in zaradi tega ni bilo možno doseči zaželenega vspeha.

Ko smo v tem številu prišli v deželni zbor, prestrašili so se silno italijanski poslanci, kojim je bilo zelo neugodno, da je z nami došel i naš tovariš g. Mandić, ter so počeli takoj spletkariti, kakó bi ga izključili iz deželnega zbora.

Takrat so uveli prakso, da se glasuje posebno za odobrenje posamičnih poslancev. Mojo izvolitev odobrila je deželnozborska večina, docim je zavrgla izvolitev tovariša Mandića, dasi sta bila izvoljena oba jednoglasno in brez kakršnegakoli utoka proti izvolitvi. Memi takrat ni preostalo drugega, nego položiti mandat. Takrat so počeli Italijani rovariti v našem okraju, kjer so bili komaj pokazali rogove. Vi ste se jim postavili ter naju oba zopet izvolili soglasno. Ko je prišlo odobrenje te izvolitve na dnevni red, pobegla je italijanska večina iz zbornice in mi dva sva ostala v zboru celih pet let, dasi ni bila odobrena najina izvolitev. Ostala sva v zboru, izjavivši, da odstopiva samo vsled sile, ali na željo svojih volilcev.

Italijanska deželnozborska večina postopala je proti nam vedno neprijateljski, ali mi smo ostali vendar nepremični in vstrajajoči do konca na svojih mestih. Pri takih odnosajih ni bilo mogoče Bog zna kaj izposlovati.

Kakor je deželni zbor pričel svoje delo leta 1889., takó je je završil leta 1895.

A protivniki niso napadali le nas, ampak tudi zastopnika c. kr. vlade v deželnem zboru in zaradi tega je Nj. Veličanstvo cesar razpustil deželni zbor.

Potem omenja govornik, da hoče na deželni izvesti o svojem delovanju, posebno kolikor se to dostaje tega sodnega okraja, in nadaljuje:

„Zaradi rabe našega jezika v deželnem zboru in pri deželnem odboru je bila večkrat huda borba med nami in deželnozborsko večino. Deželni odbor je zavračal vse podneske v našem jeziku, toda konečno je popustil v toliko, da je vsprejemal naše podneske, toda odgovarjal je nanje samo v italijanskem jeziku“. Iz svojega delovanja omenja govornik interpelacijo na c. kr. vlado glede volitve v trgovinsko in obrtno komoro v Rovinju, ker se je ves volilni operat izvel jedino v italijanskem jeziku. Nadalje je interpeloval s tovariši vlado zaradi imen pošt-nih in brzojavnih uradov, ki so pri nas skoraj izključno italijanska. Interpeliral je tudi zaradi drznega postopanja jedne italijanske občine na Goriskem; interpeliral je c. kr. vlado zaradi dopisovanja njenih uradov v nemškem jeziku našim občinam, društvom in posamičnikom; interpeliral smo tudi zaradi jezikovnega vprašanja v deželnem zboru.

„Toliko imam omeniti ozirom na zaščit-sanje in obrano našega jezika. O šolstvu navajam vam samo na kratko, da smo storili i v tem vprašanju, kar se je storiti moglo. Šolstvo, zahtevali smo in predlagali, da se to stanje poboljša. Naši sosede Lahi stavljajo nam tudi v duševnem napredku vsakovrstne zapreke. Ne dajo nam šol, katerih imajo oni še preveč. Oni so v tem pogledu siti, a mi lačni. Oni bi hoteli, da se obzirom na šolske stroške podelimo, ker so vstrojili svojih šol kolikor so hoteli. V zapadni Istri stojimo glede šolstva jako slabo. Tam se na trošijo za naše šole niti prihodni od bratovščin, ki so namenjeni v to svrhu, ampak vse se vporablja za italijanske šole.

V predzadnjem deželnozborskem zasedanju sklenila je italijanska večina, da se ima uvesti plačevanje pristojbine ali takse in to za vsako dete, ki hodi v šolo, po 6 kron. Torej naj se plačata doklada in kazen za šolsko dečo. To pa bi bilo preveč težko za naše siromašno ljudstvo.

Jaz sem se protivil v deželnem zboru, da se denar od šolskih kaznij ali glob pošilja v Poreč, a večina je vedno zavračala naše predloge v tem pogledu. Da se je ta denar od glob vporabljal na korist dotičnih naših šol, bilo bi za naše šolstvo boljše in vspešnejše.

Razun tega Italijani povsodi ovirajo odprtje novih naših šol. Govornik spominja samo nekatere domače šole, kakor ono v Slivju, v Poljanah, v Opatiji in v Zametu. V Vodich n. pr. hoteli so naši narodni protivniki, da se uvede v tamošnje šole tudi italijanski jezik (Smeh in vsklici med občinstvom). Oni so hoteli v Sušnjevi vstrojiti za namišljene Romane romunsko šolo, samo da ne bode hrvatska, kakor je ljudstvo zelelo in prosilo.

Nadalje spominja poljedelsko šolo v Poreču, kjer je vse italijanski, pa zaradi tega od te šole nima naš narod nikakoršne koristi, kljub temu, da se troši zanjo mnogo denarja. Od velike važnosti za nas so naši gozdi. Vi niste mogli uživati svojih gozdov; kaznovali so vas zaradi seče in obsodivali. Govornik je že leta 1886 predložil v deželnem zboru, da se odpošlje na lice mesta posebna komisija, da stavi vladi primerne predloge obzirom na želje in potrebe občin-stva. Leta 1887. izšla je taka komisija, ki

je pregledala stanje gozdov in naše odnošaje v tem pogledu. V deželnem zboru izjavil je dr. Amoroso, da večina o teh odnosajih ni znala ničesar.

Namesto da bi odpomogla predložila je vlada zakonsko osnovo, da se uredi naše gozdno vprašanje. Iz te osnove osvedočili smo se, da se ne bi z ljo pomaglo želji in koristi ljudstva. Osnova je padla v deželnem zboru. Toda kljub temu bila je ista osnova pozneje in to l. 1892. vsprejeta, dasi smo se mi temu živo protivilili. Italijanska deželnozborska večina sporazumila se je s cesarsko vlado ter vsprejela osnovo v deželnem zboru. Vse naše občine so prošile, da se ne predloži ta osnova Nj. Veličanstvu na odobrenje, toda vse je bilo zastoj in osnova je postala zakon. Mi smo v Poreču izstali o vsaki priliki, da naj se ne troši lahkomudno težko nabrani denar. Pokrajina ima velikih potreb in stroškov, zato smo se upirali stroškom za nepotrebne stvari. Protivili smo se i velikim stroškom za izgone; bili smo protivni prekoračenju proračuna za deželna poslopja za celih 40.000 gld. posebno zato, ker s porabljenimi 100.000 še ne bi imeli dvorane za zborovanje in se mora plačevati vsako leto 300 gld. najemščine za isto, protivili smo se povišanju plače dežel-nemu glavarju od 3000 na 3600 in štirim deželnim odbornikom od 2000 na 2500 gld. vsakemu, a rekli smo tudi odločno svojo besedo prigodom poneverjenja nad 80.000 gld. po nekem deželnem uradniku. Deželnozborska večina hotela je i potom gospodarskih zadrug širiti svoje težnje in vzore. Vlada je bila razpisna nekdanjega italijanskega kmetijsko družbo v Rovinju in hotela ustanoviti deželni kulturni svet. Temu se je upirala italijanska večina, ker si je gotela zagotoviti svoj velik (politiški) upliv. Istotako so proti našim gospodarskim zadrugam, katere lepo povspesu-jejo gospodarske koristi.

Deželni gospodarski svet ne mara priznati našemu jeziku ono pravo, katero mu gre. Vračal je podneske, sestavljene v hrvatskem jeziku. Sploh je ta svet bolj za širjenje italijanstva, kakor pa za povpeševanje gospodarstva.

Kar se dostaje posebnih potreb tega sodnega okraja, nastojal je govornik, da se imenuje še jeden kancelist pri tem sodišču, interpeliral je vlado zaradi prepovedi prodaje jesih (octa) Munjem in Ženjanem, katerim je bilo to pravo podeljeno pod casarico Marijo Terezijo; interpeliral je zaradi slabe poštne zveze v teh krajih, zaradi brzojavnega urada v Podgradu, zaradi pomanjkanja zdrave pitne vode. Potegnil se je posebno zaradi zgradnje železnice iz Hrpeja na Jurdane, kar bi bilo zelo koristno vsemu sodnemu okraju Podgrajskemu in velikemu delu Istre. Njegov predlog, da se uvrsti v proračun 4000, bil je vsprejet 1894. samo v toliko, da se je določilo 2000 gld. za pripravljajna dela v to svrhu. No, od tedaj se žalibog ni storilo ničesar.

Mnogo naših občin tare domovinski zakon ali njegovi posledki. Naše ljudstvo se izseljuje v tuji svet; naši ubogi, stanujoči izven občine, stanejo nas velikih stroškov. Govornik je v deželnem zboru stavil predlog, da se ta zakon premeni in da se odvzame občinam silno breme. Zagovarjal je pogostoma gradnjo novih cest toliko doma, kolikor v drugih krajih Istre. Tu imamo slabe zveze zaradi slabih ali nikakoršnih cest. Vsled njegovega in njegovih tovarišev zagovora ste bile odstranjene dve veliki strmini (klanca) na domači glavni cesti, jedna s te, druga z druge strani Podgrada. Na to stran Podgrada zdravala sta se klanca v Obrovem in v Tuhljah, na ono stran izvršiti se ima še delo med Šapljanom in Rupe.

Ko je pred par leti vladala beda in siromaštvo v teh krajih vsled slabe letine

in ko je ostal narod brez hrane in semena, pozval je govornik cesarsko vlado v interpelaciji, da pomaga stradajočemu narodu. Takrat se je vsaj toliko pomagalo, da se je dalo bédnemu ljudstvu nekobko zasluska pri poravnanju omenjenih klanecv in razdelilo se je izdatno državno in deželno podporo v semenu, največ krompirja in fižola, katerih semen smo dobili mnogo vagonov.

Da se ni več doseglo, da nismo bolj uspeli s prošnjami, predlogi in interpelacijami to res ni naša krivnja! Italijani in njih zastopniki v deželnem zboru bili so nam povsod in vedno protivni, a njih je na žalost in nesrečo podpirala i ces. kr. vlada. Od nas vseh je mnogo odvisno, da se v bodoče vsaj nekoliko spremeni to stanje. (Živahno odobravanje in burno klicanje pozdravilo je govornika na koncu njegovega govora.)

Ko se je bil narod nekoliko pomiril, nastopil je bivši poslanec g. Matko Mandić. Omenil je, da je že posl. Jenko obširno sporočil o splošnem delovanju deželnem zboru, zato hoče govornik v prvi vrsti pojasniti, kaj je deželni zbor? Raztolmačil je, kakó so bili s cesarskim patentom 1861. leta sklicani zakonodajski zastopi za posamične pokrajine. Narod voli svoje zastopnike: deželne poslanece. Toda v istrski pokrajini je volilni red silno nepravilen. Italijani imajo dobre botre in zagovornike na Dunaju: mi (Slovani) dobili smo rep, a Italijani glavo.

Govornik je na to raztolmačil razmerje poslancev. Istra ima 30 deželnih poslancev in trije škofi imajo tudi svoj delež v deželnem zboru (Tržaško-koprski, Poreški in Krški). Od teh poslancev volijo zunanje občine 12, mesta 11, veliko posestvo 5, in trgovinska zbornica 2. Sedaj si oglejmo to razmerje: 185.000 Slovanov, stanujočih v zmanjanih občinah, voli samo 12 poslancev; v tem ko volijo Italijani v mestih 11, veliko posestvo 5, trg. in obrtna zbornica 2 poslancev. To razmerje je nepravilno. Po takem volilnem redu je mogoče, da ima velika večina 185.000 Slovanov le 9 poslancev, v tem ko ima italijanska manjšina 118.000 prebivalcev večino v deželnem zboru, dasi je Slovanov nad 70.000 več. A tako so odločili „kompári“ na Dunaju. Da še jasneje pokaže krivično razmerje, dajmo primer: 72.000 duš. Od teh štejejo zunanje občine 42.000, a volijo le 2 poslance, mesta pa s 30.000 prebivalci 3 poslance. Velikega posestva prav za prav niti ni, kajti le 80 oseb smatrajo veleposestniki, a teh 80 oseb voli 5 poslancev!

Volilci mest imajo zopet svoje zastopnike v dež. zboru kot trgovci in obrtniki, in sicer 2, koja voli trg. in obrtniška zbornica v Rovinju. Na ta način preskrbljeno je za naše sodeželane kot veleposestnike in kot meščane, nadalje kot obrtnike in trgovce bolj in izdatnejše, nego bi to smelo biti.

Na podlagi tega krivičnega volilnega reda — pravi govornik — bila sva z drugom g. Jenkom izvoljena prvokrat dne 25. junija 1889. leta. Ta volitev, dasi soglasna in brez protestov, bila je uničena v I. deželnozborskem zasedanju dne 11. novembra istega leta. Vsed tega ste bili pozvani k novi volitvi, ter ste naju izvolili v novič soglasno dne 25. avgusta 1890. leta. Obakrat pokazali ste, da ste zreli možje in da imate neomahljivo zaupanje do svojih zastopnikov; obakrat se je pokazalo, da sta v Istri Slovence in Hrvat prava brata, in da hočeta delovati v jedinstvu in slogi ter ljubezni in duševni in gnutni prospeh našega naroda. Najina izvolitev ni bila v deželnem zboru potrjena niti v drugič, toda mi smo bili vendar trdno sklenili, da se ne umaknemo iz dež. zbora drugače nego sili, ali vsled vašega zahtevanja.

V deželnem zboru delovali smo vsi poslanci hrvatsko-slovenskega kluba složno kot bratje in kot sinovi jednega in istega tlačenega naroda. V prvi vrsti kot verni in udani sinovi naše sv. Cerkve delovali smo na to, da se naše narodne svetinje, podarjene nam od največjih papežev naše katoliške Cerkve, spoštujemo in da se jih iz naših božjih hramov ne izganja. Naše slovanske brate na Severu krstila sta, kakor znano, sv. brata Ciril in Metod, ter jim prinesla s sv. vero tudi slovansko bogoslužje. Njiju učenci pokrstili so naše pradede uvedši tudi med Jugoslovane slovanski cerkveni obred in pisavo, splošno poznano pod imenom glagolice. Glagolica je cvetela pri nas posebno med

XII. in XIV. vekom, in v tem jeziku se je častilo in hvalilo Boga ne samo na Severu, ampak tudi pred samimi Poreškimi vratmi. Dokaz temu so nam ostanki glagolice v Tarnu, Citanovi, Zbandaju itd. Tekom časa začeli so pa tuji škofje in nižja duhovščina preganjati to našo narodno svetinjo iz hramov Božjih in iz župniških uradov ter so jo malo po malo skoraj popolnoma izpodrinili. V novejšem času doseglo je to preganjanje v poreško-puljski škofiji svoj vrhunec, kar sedanji škof želi tudi poslednje te male ostanke popolnoma uničiti.

Sedaj je tudi v „modi“ boj proti naši narodni duhovščini, katera se uprav žrtvuje za duševno in telesno blagostanje poverjenega ji naroda. Naši narodni nasprotniki, ravnaajo se po znanem reku sv. evanĝelija: „Vdari pastirja in razkrope se ovčice“, hočejo na ta način uničiti najprej našo čestito duhovščino, da zamorejo potem laglje uničiti vs naš narod v Istri. Oni trdijo, da je za deželna le cerkev, da se duhovnik ne sme baviti s politiko itd. — Jaz pa vprašam: Niso-li duhovni državljani, kakor vsakdo drugi, niso-li sinovi svojega naroda kakor vsakdo drugi? Vsaki pravi duhovnik, kateri čuti za svoje ovčice pravo ljubezen, mora se brigati ne le za njih duševne potrebe, ampak tudi za njih telesni blagor. Sveta dolžnost je vsakega pravega duhovnika, da bodi svojim vernikom ne le pravi duševni pastir, ampak tudi njih učitelj in voditelj. Zatorej vas prosim bratje, da tudi v naprej slušate in sledite vašo domoljubno duhovščino in da odganjate od sebe vse one, kateri vam črnijo klevetaje to duhovščino.

Za cerkvijo mora biti prvi naš smoter posebno narodna šola. Gledé narodnega šolstva pa smo v Istri na jako slabem stališču. Od 42.000 za šolo sposobne dece skoro polovica ne pozna šole niti od zunaj! V vsem političkem in sodnijskem okraju je vsaj polovica ljudstva brez javne narodne šole. Naši sosede drugega jezika pa so si osnovali šole še več, nego jim jih je bilo treba. In sicer ne le tam, kjer je italijanski element v deželi, ampak tudi v čisto slovanskih krajih. To, kar ni storila javna šolska uprava, dela v najnovejši dobi zloglasna „liga nacionala“.

Z ozirom na žalostno stanje narodnega pouka v Istri za nas Slovence, povzdigovali smo v deželnem zboru ob vsaki priliki svoj glas, da se že enkrat konča ta krivica in se zadovolji zakonom. Zahtevali smo v vsakem zasedanju deželnega zbora, da se odpró narodne šole za našo deco povsod tam, kjer je po zakonu zadostno število za šolo godne dece. — Zahtevali smo tudi, da se namesto na takih šolah le učitelji, usposobljeni za pouk v materinem jeziku šolske dece in slednjí, da se vstroje slovenske vsprejemale povsod tam, kjer biva ljudstvo mešane narodnosti. Postavi in opravičeni naši želji pa se je doslej, žalibog, vstreglo — jako malo in tu ostane še mnogo opravila bodočim našim poslancem.

Razum ljudskih šol potrebuje naš narod v Istri tudi srednjo šolo. Mi potrebujemo svojih duhovnikov, učiteljev, uradnikov, advokatov, zdravnikov itd., izučenih na podlagi materinega jezika. Ono malo svoje inteligence, katero imamo, moralo je iskati svoj srednješolski pouk v sosednih deželah, ali pa na zavodih s ptujim poučnim jezikom. Tudi v tem obziru so naši sodeželani Italijani dovolj preskrbljeni; oni imajo svoje srednje šole doma in v bližnjih deželah. Ne le Italijani, ampak celo Nemci, ki so v naši deželi ptujci, imajo srednje šole s svojim jezikom. Za vse torej brigale so se šolske oblasti, le za nas uboge Hrvate in Slovence ne briga se nihče, kakor da nismo vsi jednaki pred postavo in kakor da ne izpolnjujemo jednako z drugimi vseh svojih državljanških dolžnostij. — Zategadelj potegovali smo se večkrat v deželnem zboru za ustrojitev srednje šole s hrvatskim poučnim jezikom v Istri. Interpelirali smo večkrat vlado, stavliali smo predloge, naj se zadovolji tudi tej opravičeni naši želji, a tudi temu se doslej ni zadovoljilo, toda zadovoljiti se bodo moralo, ker govorita za nas zakon in pravica. Brez omike v materinem jeziku v srednjih šolah ne moremo zadobiti uradnikov, poznavajočih naš narodni jezik in vendar imamo vsi pravo zahtevati na podlagi

osnovnih zakonov, da e. kr. in deželni uradniki, službojoči v naši deželi, poznajo popolnoma naš jezik. Od vsakega uradnika ki je vaš krub, zahtevajte odločno, da uraduje z vami le v vašem materinem jeziku. V deželnem zboru zahtevali smo tudi mi večkrat s predlogi in interpelacijami, naj e. kr. vlada postavi v slovanske okraje uradnike, popolnoma zmožne našemu jeziku.

Toliko gledé našega delovanja na duševnem polju. — Tudi za gnutni prospeh našega naroda storili smo v vsaki priliki svojo dolžnost. — Leta 1890. vladala je, kakor je znano, velika suša skoro po vsej Istri. Celi okraji ostali so popolnoma brez vode za ljudstvo in za živino. Deželni odbor istrski, ki bi se moral brigati za to, da narod povsod dobi zdrave pitne vode zase in za svojo živino, storil je v tej stvari jako malo, ali skoro nič. Na veliko sramoto tako razapite italijanske „kulture in napredka“, naznačiam vam, da se služi 95 od sto meščanstva „slavnega“ mesta Poreča z vodo iz Kluž (mlak), ki se steka iz cesti in ulic. Gospóda Poreška sicer imajo svoje vodnjake, nize ljudstvo pa mora piti vodo, kuhati in prati z vodo, ki je polna vsakojake nečistobe. In es se gospóda Poreška sami zase gledé vode niso bolj pabrigali, umljivo je, da so tim manj storili za naše ubogo ljudstvo — Interpelirali smo dež. odbor in ces. kr. vlado, zakaj ne dajo narodu zadostne pomoči, da bi se mogli zgraditi potrebni vodnjaki itd.

Celi kraji naše dežele, posebno v Koperskem in deloma v Voloskem polit. okraju, so brez potrebnih komunikacij. Znano pa je, da tam, kjer ni železnice, cest in potov, mora propasti vsa trgovina. To, kar si narod velikim trudom in troškom pridelal, ne more odvesti na trg, a tega, kar potrebuje, zopet ne more dovažati. Zahtevali smo toliko od ces. vlade, da se tudi v tej stvari odpomore narodu z zgradbo novih cest in popravo obstoječih.

Gledé železnice poročal vam je obširno moj tovariš gosp. Jenko in jaz imam temu dodati le to, da smo mi, znajoči želje našega ljudstva, v onih okrajih Istre, kjer bi imela iti železniška proga Trst-Poreč, glasovali za prvo-gosp. on zgraditi to železnico, dasi smo bili prepričani, da bi se zgradbo te železnice naložila deželi velika bremena. In ta predlog je bil vsprejet v deželnem zboru jednoglasno.

Velika rana na truplu našega ljudstva v Istri bil je takozvani zemljiško-odvezni dolg. Leta 1865. prevzela je dežela vsled dogovora z državo ves dolg takozvane desetinske zaklade, ki iznaša sedaj z obresti vred 416 tisoč glđ. Svojim oklicem na volice Istre leta 1889, obljubili smo vam, da bomo delovali z vsemi močmi na to, da se to težavno breme odpravi z našega ubogega ljudstva. Obljubo svojo smo vrlo držali, kajti naš predlog je bil vsprejet v zasedanju deželnega zbora minulega leta, da se namreč naprosi ces. vlada, naj ona deželi in dežela potem ljudstvu opusti ta dolg. Tej opravičeni želji bode kmalo zadoščeno, ker so vse stranke državnega zbora obljubile odločno podporo našim državnim poslancem v tej stvari.

Naši narodni nasprotniki v Istri posluževali so se v dež. zboru s te taktike, da so po vsakem porazu v občinskih volitvah stavliali in vsprejemali svoje predloge, naj bi se ta ali ona občina razdelila ali razkosala, da je zatem zamorejo laglje moralno in materialno uničiti. Tako so sklenili razdelitev občine Buzet, Pazin, Kastav, Lovran itd., dasi je bila ogromna večina občinarjev temu nasprotna. Mi smo se z našim ljudstvom proti takim razdelitvam vedno upirali, in na naše zadovoljstvo bila je našega menenja i ces. vlada, katera dotičnih sklepov za razdelitev ni predlagala v Najvišjo potrditev. A ona ni storila tega morda nam navoljo, ampak zavoljo tega, ker želi, da bodo občine velike in močne, da se laglje upravljajo.

Omenil sem v uvodu, kakó nepravilen volilni red imamo za Istro. Proti temu volilnemu redu pritožujejo se z nami vred tudi druga slovanska plemena v Avstriji in v najnovejši dobi naglašajo krivičnost volilnega reda niž. slojevi v celi državi, posebno de lavei in mali obrtniki. Proti obstoječemu volilnemu redu za državni zastop navstalo je splošno gibanje med delavci v naši državi. Oni zahtevajo odločno in povsod, da se jim

pripozna volilna pravica, da morejo poslati v državni zbor tudi svoje zastopnike, dasi ne plačujejo predpisanega neposrednega davka. Oni dokazujejo, da izpolnjujejo kakor vsakdo drugi vse državljanske dolžnosti, da plačujejo posrednega davka še več kakor premožni in bogati razredi državljanov, ter na podlagi tega zahtevajo, da se jim dovoli to, kar uživajo premožnejši stanov in njih sobratje v drugih državah. Oni hočejo, kakor rečeno, splošno volilno pravo. Ces. kr. vlada uvidela je nevarnost za obstoječi javni red, če bi se še dalje upirala tej splošni zahtevi. Pripoznala je sama opravičenost zahteve naših delavcev, ter izdelala zakonsko osnovo za razširjenje sedanjega volilnega reda. Naša državna poslanca gg. Spinčić in dr. Laginja sta se izjavila že lanskega leta na volilnem shodu v Dekanah, da bodeta v drž. zboru govorila in glasovala za čim obširnejšo volilno pravico in te obljube se bodeta tudi stanovitno držala. Ne smemo sicer gojiti nadeje, da se uvede skoraj tudi pri nas v Avstriji splošno volilno pravo, nadejati se pa smemo vendar, da se vsaj nekoliko zadovolji opravičenim zahtevam nižjih stanov. — Mi smo se bili v deželnem zboru tudi dogovorili, da stavimo predlog za zboljšanje sedanjega volilnega reda; ker pa je bilo dotično zasedanje lanskega leta preneglo pretigano, nismo mogli izvesti svojega namena.

Od leta 1883, ko se je spregovorila prvokrat hrvatska beseda v dež. zboru istrskem, začela je deželnozborska večina in posebno pa Poreško občinstvo v zbornici in zunaj zbornice napadati in zaničevati na vse mogoče načine naše deželne poslanece. To stanje pogoščalo se je od leta 1889. sem, ko nas je vstopilo 9 v dež. zbor in ko se je začelo odločnejše povdarjati naše narodno stališče. Naši predniki govorili so in predlagali v deželnem zboru le v italijanskem jeziku. Dosegli niso nič. Njih neposredni nasledniki govorili so in predlagali v italijanskem in hrvatskem, odnosno slovenskem jeziku, a dosegli zopet niso ničesar. Ko smo mi videli te nevspehe odličnih naših prednikov, kateri so se z vso močjo potegovali za pobojšanje posebno materijalnega stanja našega naroda, določili smo, da se ne bomo mučili v deželnem zboru s tujim jezikom, in da bomo govorili in predlagali le v našem materinem jeziku. Z vspeli se žalibog ne moremo pohvaliti niti mi, vendar pa smo ohranili narodno čast in priborili vsaj nekoliko mesta našem jeziku v deželnem zboru. — Čim smo mi odločnejše stali na narodnem stališču v deželnem zboru, tem večja nasprotstva doživeli smo v sami zbornici in na ulicah mesta Poreškega. Demonstriralo se je proti nam povsod, zaščite nismo imeli v zbornici od predsednika, a na ulici ne od državnih in mestnih organov. Pritožili smo se večkrat proti temu postopanju v zbornici in na ulici proti nam, toda vse je bilo brez uspeha. Vrhunec dosegle so demonstracije pri zadnjem zasedanju deželnega zbora. Poreška podkupljena drahal demonstrirala je proti nam dva večera zaporedoma, prepevaajoča nesramne in za nas žaljive pesmi, preklinjajoča vse, kar nam je bilo milo in sveto in konečno grozeča se nam s pestmi in besedami. Sedeli smo, kakor da smo obsojeni na smrt; sami, brez zaščite mestne policije in orožnikov, kateri so morali znati, kaj se godi proti nam. Nihče se ni maral potegniti za nas in mi, videči v nevarnosti svoje življenje, zapustili smo Poreč.

Na vas je sedaj red, čestiti volilci, da odobrite ali ugovarjate našem postopanju v deželnem zboru sploh, posebno pa temu poslednjemu koraku.

Govornika pretrgovali so volilci med govorom večkrat živahnim odobravanjem, na koncu govora pa je nastalo gromovito živio-klicanje, ploskanje in odobravanje.

Predsednik izjavlja potem, da bode poročal državni poslanec gosp. Spinčić.

Gosp. Spinčić je naglašal v uvodu svojega govora, da on kot bivši deželni poslanec nima po obširnih poročilih g. Jenka in Mandića povedati ničesar novega, kljub temu pa se smatra dolžnim spregovoriti, in sicer pred zborovalci kakor onimi, ki so ga zajedno z drugimi poslali v državni zbor. Kakor se je pokazal drugod — pravi gosp. Spinčić — tako stoji i danes pred svojimi volilci. (Živahno odobravanje in živio-klicanje). Državnim poslancem bil je voljen leta

1891.; rojen je v tem kraju v vasi, katero poznajo vsi volilci tega kraja. Bil je profesor in učitelj raznim mladeničem tudi tega kraja; bil je šolski nadzornik, vsled česar ga gotovo poznajo že mnogi v tem kraju; bil je i deželni poslanec, a v vseh teh časih, katere je nosil, imel je vedno pred očmi zakon in pravico. Nastopal je pa tudi vedno, da se določbe zakona vsrši i z ozirom na naš narod pod hišo Nj. Veličanstva našega cesarja in kralja, katere hiše osoda je vezana in spojena z Hrvati in Slovenci že nad 350 let.

Na Dunaju nastopal je zajedno s svojim tovarišem g. dr. Laginjo doseči, da bode naš narod svoboden pri volitvah, da bodo uradniki pravični in nepristranski. Kjer-koli je doznal, da ni bilo tako, pritožil se je na Dunaju. Dosegel je nekoliko uspehov, kajti c. kr. vlada ni mogla dalje trpeti pristranskega postopanja nekaterih mož, ki so bili proti našemu narodu, a za Italijane. Zagovarjali smo naš jezik in branili njegovo rabo i v cerkvah, kajti to smo smatrali kot svojo dolžnost tembolj, ker so začeli naši nasprotniki boj proti duhovščini. To se godi tudi v tem kraju v najnovejšem času. To delajo Italijani; to je maslo onih Italijanov, ki bi nas vtopili v žlici vode — ako bi nas mogli. A kljub temu napadom znali ste, da vaša č. duhovščina izpolnjuje svojo dolžnost. Vi ste znali, da so duhovni kri vaše krvi, vaši sinovi in bratje ter odbili ste ta napad. In prav ste storili! To vam bode koristilo za vaše duševno in telesno dobro.

Na Dunaju smo se zavzimali tudi za osnovanje šol. Na sramoto oblastnih je v naši deželi okolo 20.000 otročičev, ki nimajo nikakoršnih šol. O šolstvu sta itak že govorila predgovornika, meni pa je le pripomniti dejstvo, da tam, kjer narod nima šole, jo želi, a tam, kjer je, čisto ne mara zanjo, ker ljudje rabijo svoje otročiče pri delu na domu. To pa ni prav; vi glejte, da se vaša deca navzile dobrote, ki jo podajajo šole in pomislite, da učitelji učijo vaše otrčke, kolikor najboljšo znajo. Govornik priporoča toplo šolsko obiskovanje in obsoja one, ki želijo, da jim otroci pasejo vole, drugi, da jim pri-
našajo hrano in s tem zamujajo šolski pouk. In za take malenkostne stvari se dete ne uči ničesar, toda moglo bi se dogoditi, da bi tak otrok, ko odraste, zaradi tega še v grobu preklinjal svoje stariše. Ne tožimo se vedno na oblasti, nego i na sebe; priznajmo svoje grehe in poboljšajmo se!

Nam je — nadaljuje govornik — posebno treba tudi srednje šole, kajti našemu narodu je trala učnih mož; treba je, da se naš jezik rabi pri vseh oblastnih, in da se pri sodiščih in drugod postopa nepristransko. — Čuli ste, kaj so storili Italijani, ko je ces. vlada hotela uvesti naš jezik samo v napisih na sodiščih. In takrat, tako se nadeja govornik, odprle so se menda oči odločilnim krogom.

Na Dunaju smo se potegovali, — nadaljeval je govornik, — tudi za luke, železnice ceste in razdelitev davkov, da se olajčajo bremena našemu ljudstvu. Kakor je prej sporočil gosp. Mandić o razpravah o ezonerju (zemljiški odvezi) v deželnem zboru, tako se je razpravljalo o istem predmetu tudi v državnem zboru, pri ministrih itd. in konečni uspeh je nam povoljen. Na Dunaju smo tudi nastojali, da olajčamo dobavo soli za živino. Poslanec gosp. Laginja je dobil pismo iz tega kraja, ki je je potem izročil meni kot vašemu zastopniku. In jaz sem stavil predlog, naj se uredi oddajanje soli za živino, da si jo ljudstvo lažje dobavi. Govornik misli, da bode imel tudi ta predlog povoljen uspeh.

Pri ministru poljedelstva potegovali smo se za izboljšanje naših gospodarskih razmer in za naše poljedelsko vprašanje, in dosegli smo nekatere uspehe. Minister je podpiral poslance v tem, da bi narod, ki se bavi z vinarstvom, lažje razpečaval svoje vino. — Naši vinogradniki imeli so mnogo škode vsled klavzule o vinu v pogodbi z Italijo. Da bi se opomoglo v tem pogledu, zbrali so se narodni poslanci in načelniki narodnih gospodarskih združenj Istre v posvetovanje v Opatiji ter sklenili sestaviti obširno obrazloženo spomenico, katera naj se izroči Nj. Veličanstvu cesarju in kralju in kakor smo čuli, vsprejme nas Nj. Veličanstvo, da izročimo spomenico. (Klici: Živio naš cesar!) V tej deputaciji bodo gg. Laginja, Mandić, predsedniki gospodarskih združenj, č. predsednik

današnjega shoda in govornik. (Kakor znano je Nj. Vel. cesar milostno vsprejel deputacijo dne 4. t. m. Uredn.) Ta korak nam more samo koristiti in jaz izičem to zato, da pokažem, kakó se obziramo na vse in povsodi gibljemo. Poslanec dr. Laginja in govornik odkrivata vse rane na truplu našega naroda, da jih moreta lečiti po mogočnosti. Te rane odkrivata, za te rane navajata lek, toda bolezen je težka, dolga. Dolgo časa so nam vladali tuji in odrekli zdravila; bolezen našega naroda je stara, težka. Toda ako poslanci neprenehano zahtevajo, da se te rane ozdravi in ako narod sam podpira prizadevanje poslancev, nadeja se govornik, da narod ozdravi, da postane zopet čil, krepak in slaven, kakor je bil v davni preteklosti.

Mi smo zahtevali, da se povsodi uvaža naš jezik. Čuvati in gojiti moramo mili naš jezik, kakor zenico svojega očesa; saj je ljubezen do materinega jezika človeku prirojena. Pravico imamo pa zahtevati, da se uvaža naš jezik, ker imamo to pravo zagamčeno v zakonih, potrjenih po Nj. Veličanstvu cesarju in kralju. Ministerstvo hoče, da se ta naš jezik spoštuje in časti. Ono je proglasilo, da tu ni nemški jezik deželni jezik. Nemške spise je treba zavračati; le tako izvajemo veljavnost našemu jeziku. (Burno odobravanje). Deželni jeziki v naši zemlji so hrvatski in slovenski ter italijanski. I ministerstvo samo hoče, da se piše v hrvatsko-slovenskem jeziku in da se uraduje v tem jeziku. Uradniki morajo znati ta jezik; kdor ga ne zna, naj se ga uči in kdor se ga neče učiti, naj se seli! (Silno odobravanje.) Samo Italijani in nekoji slabi služabniki nečejo pripoznati našega jezika; v deželnem zboru nečejo niti slišati o njem. Letos so, kakor je omenil gosp. Mandić, hoteli skoraj zakoniti, da se izključi naš jezik iz zbornice. Demonstrirali so proti nam in našemu jeziku in proti ces. vladi. Nj. Veličanstvo cesar in kralj razpustil je deželni zbor, ker ni mogel odobravati takega postopanja. Na vami je torej leželo, da se izkoristite na tej nakani Nj. Veličanstva. Italijani pravijo, da ne nasprotujejo našemu jeziku, ampak da hočejo samo italijansko zaradi boljšega, jednostavnejšega sporazumljenja. Ako bi veljalo tako načelo, moral bi vladati naš jezik v zbornici, ker je naše ljudstvo, v večini v deželi, a mi ne zahtevamo tega, ker hočemo le ravnopravnost z drugo narodnostjo. Nikakor ni res, kar trdijo Italijani, da želijo namreč samo italijanski jezik v zbornici zaradi lažjega sporazumljenja.

Od leta 1861. bili so v zbornici: škofa Legat, Vitezić in kanonik Feretić, pozneje pok. župnik Spinčić, Marotti, Rubša in škof Šterk; vsi so govorili v zbornici samo italijanski, a koristi za naš narod vendar niso dosegli nikakoršnih

Pozneje prišli smo v deželni zbor mlajši: govornik, Laginja, Zamlić in tudi ti so govorili v zbornici samo italijanski, ne da bi bilo to kaj pomoglo; zato pa smo od te navade odstopili, da rešimo vsaj čast našemu jeziku in dosegli smo nekoliko uspehov, kar more povzdigniti ponos v našem narodu.

V tej občini je ljudij, ki tajno rujejo, ki pošiljajo po pošti pisma jedni ali drugi osebi, a nimajo poguma podpisati se. Te osebe črnijo in sumničijo vaše pravke. Taki ljudje, ki rujejo in delajo po tajno, nimajo poštenih nakan: vsak pošten človek stopa javno na svetlo. Takó pa, kakor delajo ti ljudje, postopajo le podle in nepošteno duše. Ti ljudje pravijo, da so dobri narodnjaki, dasi iščejo za svoje svrhe pomoči pri nasprotnikih našega naroda v Trstu, Poreču in drugod. Taki ljudje so ali slepi, ali pa so zlobni. Ako so slepi, ne poslušajte jih, kajti ako dopustiš, da te vodi slepec, lahko te zavede v jamo; ako pa so zlobni, je še hušje, ker zlobni ljudje nas morejo zavesti le v zlo. Kdor išče pomoči pri Italijanih, pri onih, ki nas mečejo pod noge, ki nas upropaščajo, ta ni pošten, ta ni naš človek. Zdravilo in pomoč moramo si iskati doma; jeden drug zega moramo podpirati. Ako ne bomo stali brat za brata, dobimo tujca za gospodarja. Slušajte bratje svoje skušene in poštene rodoljube in čuvajte se krivih prorokov; držite se vsikdar naših pravkov! Dokler mi bode čast zastopati narod na Dunaju in kjer-koli drugje, vršiti hočem svojo dolžnost. Delovanje naše v deželnem in državnem zboru je javno, odprta knjiga. Došli smo semkaj, da nas čujete in — sodite. (Odobravanje). Nekaj

smo dosegli, a nismo izrekli do sedaj svojega zaupanja ces. kr. vladi in ne storimo tega dotlej, dokler ne bomo imeli svojih šol, pravice svojemu jeziku in popolne ravnopravnosti in dokler se ne zboljša nekoliko naše gmetne stanje. Popolno zaupanje pa imamo do Nj. Veličanstva našega cesarja in kralja in do svojega naroda. Za ta dva delamo in hočemo delati. Osoda naša — ponavljam — je že nad 350 let tesno spojena s prejasno hišo Habsburgov in mi smo pripravljene vse žrtvovati za Njegovo Veličanstvo in za naš narod. (Klici: Živio cesar! in zatem: Živio Spinčić!)

Predsednik je zatem nagovoril zborovalce približno tako-le: Čuli ste poročilo o delovanju vaših poslancev v deželnem in v državnem zboru. Čuli ste sami, da so storili, kar so le mogli; ako niso dosegli kljub svojemu delovanju več, krivi niso na tem oni. Kdo je kriv, o tem sodite sami. Kdor odobruje postopanje naših deželnih poslancev gg. Matka Mandića in Slavojca Jenka, ter državnih poslancev gg. Vekoslava Spinčića in Matka Laginje, pritrdi naj, da jim izrečemo našo zahvalo in zaupanje s to le resolucijo:

I.

Shod volilcev v Hrušici odobrava popolnoma in v vsem postopanje naših bivših poslancev prof. Matka Mandića in Slavojca Jenka v deželnem zboru v Poreču in naših poslancev prof. Vjekoslava Spinčića in dr. Matka Laginje v državnem zboru na Dunaju — ter jim izreka toplo zahvalo za njihovo delovanje na korist hrvatsko-slovenskega naroda Istre.

To resolucijo vsprejel je zbor soglasno in silnim odobravanjem.

Nadalje so vsprejeli zborovalci te-le resolucije:

II.

Vdeleženci shoda volilcev v Hrušici, videči kako večina italijanskih poslancev — akoprem zastopajo manjšino naroda — brezobzirno in brezobrazno postopa proti našim poslancem v deželnem zboru v Poreču — zgražajo se nad takim postopanjem, oistro je obsojajo in prepuščajo svojim bodočim deželnim poslancem, da za naprej stopijo ali ne stopijo v deželni zbor v Poreču.

III.

Prosi se visoka c. k. vlada, da primer-
nim potem pomaga

1) da se popolnijo izpraznjena učiteljska mesta,

2) da se zidajo šole v vaseh Pregarije, Starad, Sobonje, Pasjak, Novokračine, Brezovica, Slivje, Gradišče, Vodice, Golac, Kozjane in Materija,

3) da se ustanovi za ta okraj posebna šola za obrtnijo in poljedelstvo.

IV.

Narod hrvatsko-slovenski, zbran na shodu v Hrušici, hoče da bode gledé na jezik popolnoma ravnopraven drugim narodom — zato zahteva:

1) da se z našimi ljudmi, ne da to posebno zahtevajo, posluje v vseh c. k. uradih v slovenskem in hrvatskem jeziku;

2) da se nastavlja samo taki uradniki, ki poznajo popolnoma v govoru in pismu jezik slovenski in hrvatski in ki imajo tudi voljo rabiti ga — da bodo naši ljudje kakor doma, tako v vsakem c. kr. uradu mogli govoriti v svojem materinem jeziku;

3) da se napisi na tablah in pečatih vseh javnih, a posebno c. kr. oblastnih postavijo v slovenskem in hrvatskem jeziku.

V.

Vdeleženci shoda v Hrušici izražajo, da bi vsaki mož, ki je dovršil 24. leto — kakor ima dolžnost služiti pri vojakih svojega cesarja in kralja — tako tudi imel pravico voliti v občinsko zastopstvo, deželni in državni zbor.

Dokler se to ne zgodi, naj se uvedejo direktne volitve tudi za kmečke občine.

VI.

Prepričani smo o velikem pomenu in važnosti naših gozdov ne samo za nas in naše naslednike, nego za celo deželo in torej nikakor nečemo, da bi se ti gozdovi zatrli, temveč želimo, da se ohranijo in zboljšajo; pri tem pa smo prisiljeni uživati iz njih največjo mogočo korist ker je naše ekonomično stanje zelo neugodno.

Zato pričakujemo od vis. c. kr. vlade da bode veljavne zakone izvajala v najblajšem smislu tako, kakor so naši poslanci že

mnogokrat nasvetovali, posebno pa dovoljevala reje koz v vseh onih mnogih občinah, kjer gozdu škodovati ne morejo, da nam pripomore, kjer potrebno, pri vrejevanju sosesstnih pravic v zadržnih gozdih, odnosno pri vrejevanju pravic do posameznih delov in razdeljenih gozdih in da nam bode prepuščala svoboda, konstituirati se kot zadruge pesestnikov gozdov in pašnikov tako, kakor mi sami spoznamo, da je najbolje za nas.

VII.

Pozivlje se visoka c. kr. vlada, da z vso resnostjo uredi prometna sredstva v tem kraju in sicer:

1) da začne s pripravljanjem za zidanje železnice od Hrpelj do Šapjan ali Jurdanov;

2) da podrži cesto med Podgradom in Trnovem, ki edina veže obe pokrajini, ter da uredi velike strme na njej;

3) da pomaga pri urejenju in vzdrževanju ceste od Obrova do Pregarije in od državne ceste pri Materiji do Tater;

4) da pomaga pri urejenju ceste od Harij čez Zajčšije, Pregarije, Gabrk, Erjavce do Tater ter pri zidanju nove zveze med Tatrami pod Suhorjami do velike vode ali pa med Hajami pod Preložami k veliki vodi pri Jožeku;

5) da se podrži cesta med Obrovom preko Vodice do Buzeta;

6) da se zida na državne troške cesta od Podgrada ali Račić preko Mun in Žejan do Zvonice, dotično da dovoli primerno pomoč za napravo iste;

7) da pomaga pri urejevanju ceste od Starada preko Pavlice, Studene gore, v Bištrški okraj;

8) da pomaga pri urejevanju ceste iz Novokračin preko Šušaka, Liscia do Klanca;

9) da se uredi in deloma prenese in popolni cesta med Munami, Vodice, Jelovice do Podgorja.

VIII.

Pozivljata se visoka c. k. vlada in deželni odbor, da z ozirom na veliko pomanjkanje pitne vode skoraj v vseh vaseh tega kraja, pomagata posameznim občinam s postavno podporo pri zidanju vodnih stavb.

Pozivlje se deželni odbor, da se zoperstavi z vso odločnostjo prodaji bistriške vode mestu tržaškemu, ker ima tam ves ta okraj svoje pravice.

IX.

Sestanek v Hrušici, znajoči za veliko bedo na Munah in Žejanah, pozivlje visoko c. k. vlado, da v celoti potrdi starodavni privilegij Muncev in Žejancev, ki ga je izdala premilostiva cesarica in kraljica Marija Terezija, ter da dovoli omenjenim tržiti s kisom širom vse države.

X.

Shod v Hrušici ostro obsoja nečuvane napade na duhovščino, ter prosi svoje poslance, naj se na primeren mestu za to zavzamejo, da vdobi duhovščina postavno varstvo.

Te-le resolucije so stavili in na kratko utemeljili vsak svojo gg. Sajina Ivan, Požar Anton iz Hrušice, Valentić Miha iz Zvonja, Uković Ivan iz Podgrada, Rišlavy Fran iz Mun, Stemberger Anton iz Podgrada, Požar Anton iz Pregarije, Pelosa Anton iz Mun in Gombač Josip iz Hrušice.

Predsednik vpraša zborovalce, dali ima kdo še kakšno posebno željo, toda ne oglasi se nihče.

Potem spominja na kratko vsebino poslednjih resolucij, in ob jednem to, o čemer se je govorilo. Opozoril je zborovalce, da se vse ne zgodi, kar je izraženo v resolucijah, toda treba se je ravnati po pregovoru: Kdor trka, temu se odpre. A mi smo še-le pričeli trkati.

Potem se je zahvalil zborovalcem, da so tako pazljivo poslušali govore in se ponasali možato; izraža svojo popolno zadovoljnost. H koncu pripoča naroda, da se mirno razide, da premišluje o tem, kar je slišal in da ostane miren, trezen in pameten.

Predno je zaključil zborovanje, pozval je je prisotne, da se spominjajo Nj. Veličanstva, premilostnega Gospodarja, ki ljubi vse narode z jednako ljubeznijo in tako tudi nas Slovane.

S trikratnim živio-klicem na Nj. Veličanstvo so se zborovalci mirno razšli.

Politiške vesti.

Parlamentarne stvari. Delegacije se snidejo na Dunaju 5. ali 6. junija. Ko se zopet snide državni zbor, pride najprvo na vrsto nadaljevanje razprave o prenosu davkov. Na to prične proračunska razprava. Čas bi bil res, da parlament enkrat reši to prvo in najpomembnejšo nalogo — določi proračun: kajti dvakratni provizorij gotovo ni na čast našemu parlamentarizmu.

Preosnova davkov. Dosedanja glavna svota zemljiškega davka znaša po reviziji od leta 1881 37.5 milijonov. Zastopniki poljskega kluba zahtevajo — in na tem jih moramo pohvaliti — da se ta skupna glavna svota zniža na 35 milijonov, poleg tega, da se, kakor namerovano, zniža zemljiški davek za eventualno 15 od sto. Dohodki na zemljiškem davku bi se torej znižali za državo na 30.2 milijona. Ta odpadek naj bi se pokrivil po osebnem dohodninskem davku.

Atentat na Hentzijeve spomenik. Ali ga imajo ali ga nimajo napadalec na Hentzijeve spomenik v Budimpešti? Tako smo se povpraševali par dni. Danes lahko rečemo, da ga slavna madžarska policija ni še prišla, ker ga prijeti — noče. Vedo sicer, kdo je in kje je, ali junak Szeles se brez vse skrbi sprehaja v Budimpešti in po okolici. Gosp. Banffy, ki ima železno roko, ko treba pestiti Slovence in Romane, ne upa si migniti niti z mazincem proti veleizdajcem. V zasmeh dolžni lojalnosti, prihajajo soprog Szelesovi darovi v toliki obilici, da se jej še nikdar ni tako dobro godilo, kakor sedaj, po napadu na spomenik generala Hentzija. Zares lepe cvetke poganja madžarska lojalnost!

Različne vesti.

Doneski za moško podružnico družbe sv. Cirila in Metoda v Trstu: Tržaški kolesarji in njihovi prijatelji so darovali v proslavo ustanovitve zveze slovenskih biciklistov 10 kron 06 stot. — Hajdrihovi na Proseku so darovali 65 nvč. — g. Ivan Faganel iz Gorice je daroval 80 stot. in g. Simon Ivanovič iz Škedenja 40 stot. — Trije Škedenjski Kitajci so darovali 70 nvč. — Narodnjaki v krčmi „Alla Croce di Malta“ so darovali po g. Jajčiču 2 kroni 40. stot. — Gospa Metlikovič je nabrala v gostilni Kravosovi 2 kroni 40 stot. — Po istej je daroval gosp. Vitez 1 krono, gosp. Štefan Kodrič je daroval po gospodu Kravosu eno krono.

Pozivlja se onega gospoda, kateri je nabral pri zadnji veselici družba „Hajdrih“ na Proseku večji znesek v korist moške podružnice sv. Cirila in Metoda v Trstu, naj objavi takoj znesek v „Edinosti“.

Kret „Habsburga“. Prekrasen spomladanski dan pripomogel je ne malo v to, da se je ta „Lloydov praznik“ vršil jako sijajno. Slavnost krsta novega parnika vršila se je po označenem vsopredn prav gladko. Poleg mnogostevnih domačih in tujih gostov prisostvovalo je krstu na tisoče in tisoče gledalcev. Po končanem obredu vkrcali so se gostje na parnik „Vorwärts“, ki jih je vozil po tržaškem zalivu. Ob 1. uri bil je pri namestniku banket, katerega se je udeležilo poleg Nj. c. kr. Visokosti nadvojvoda Karla Štefana in nadvojvodinje Marije Tereze še 33 odličnih oseb, med temi minister grof Wurmbrand. Popoldne je priredil župan Dunajskim gostom, katerim se je pridružilo mnogo tukajšnje gospode, izlet k „Lovu“. Lloydova uprava je razdelila primerno nagrado med one uradnike in delavce, ki so delali na zgradbi novega parnika in jih na dan krsta pogostila.

Na slab argument — dober odgovor. O ravnokar minulih slavnostih nisimo pisali ombastičnih člankov in — pretiravaj, kakoršna so v navadi pri izvestnih ljudeh, kadar hočejo napraviti uslugo temu ali onemu; ali veselili smo se istih, ker so privabili v našo sredo dva člana naše ljube vladarske hiše in mnogo druge oddilne gospode. In z nami so se veselili gotovo tudi vsi oni drugi, kojih srce — je v Avstriji.

A neslano je, ako hoče kakov poslanec in odličnjak porabiti tako priliko, da bi za hrbiti mnogobrojne radovedne množice poskril resnične obstoječe odnose. Neslano je to, ker se poznamo, ker dobro vemo kdo je v Trstu lojalni in kdo — ni! In s tako neslanostjo si je res ogrešil dušo neki dobro

poznani tržaški državni poslanec, čegar pri devet zveni nekako po banski, ko je hotel kaptivirati jednega českih poslancev približno nastopnim slabim argumentom: „Sehen Sie Herr Collega, wie loyal Triest ist, sehen Sie, diese grosse Menschenmenge!“ (Vidite gospod tovariš, kako lojalni je Trst, vidite to veliko množico!) Tako apostrofiran poslanec pa je odgovoril smehljaje: „Da dā, prav imate gospod tovariš, saj to je povsod tako, da ljudje radi hita tja, kjer je kaj videti!“

In zgovorni gospod tržaški poslanec je storil potem najpametneje, kar je mogel storiti — obmolnil je!

Grenka dejstva. Naš „Indipendente“ je ozlovoljen, ker mora beležiti — grenka dejstva. O, kratkovidnosti Lloydovega ravnateljstva, ki ni delalo nikake razlike pri vabljenju poslancev k ravnokar minulim slavnostim! To je res neodpustno, da so bili vabljeni tudi tisti grozni antisemitje in med njimi celo tisti glasoviti dr. Lueger. Ali naj bi že bilo, da se je toli kratkovidnega pokazalo le Lloydovo ravnateljstvo, ali — solnce ustavi se gori na nebesnem oboku in žaluj tržaškim Izraelom! — tudi župan tržaški, ki ima vendar na strani svojega Mojzesa, je zagazil tako daleč, da je na garden party z drugimi vred povabil — tudi dr. Luegerja. To je grozno, to je nečuvstvo, da so se v Trstu jela tako prezirati načela židovskega liberalizma, po kojih se ne le državljani razvrščajo v I. in II. red, ampak tudi poslanci: med take, ki sodijo in med take, ki ne sodijo na garden party tržaškega župana. To so zares „frutti amari“ — grenka dejstva — in kdo bi zameril „Indipendentu“ da jih beleži kislim obrazom!

Opravičena je torej želja, da se nikdar več ne pripeti kaj takega. Mi bi priporočili Lloydovemu ravnateljstvu in tudi tržaškemu županu — ta poslednji naj nam blagohotno oprostijo to našo drznost! — naj v bodoče o stičnih prilikah od poslancev zahtevata kako spridevalo, izdano po slavnem zastopniku mrtvih v parlamentu na Dunaju, znanem poljskem rabinu Blochu. Kogar pohvali ta ne agnoscirani poslanec, ta je gotovo vreden pristopa k tržaški — garden party. Nadejamo se, da nam bode „Indipendente“ hvalen na tem izbornem nasvetu.

Goriški porotniki. Dne 4. t. m. je bila v Gorici izrečena službena listina porotnikov. Ta listina je zopet dokaz, da polagoma vendar znajguje pravica. Izmed 36 izrečenih porotnikov, jih je namreč 21 slovenske narodnosti. „Soča“ misli, da dobé tudi vsi slovenski porotniki laško povabilo, naj pridejo v Gorico, dasi jih je velika večina.

Nov odvetnik. Tržaška odvetniška zbornica vpisala je med svoje člane odvetnika dr. Konstatina Constantinija, s sedežem v Pazinu.

S Krasa nam pišejo: Od čuvajev sinje Adrije od visokega Štjaka, od „brkinske“ Barke do Škrbinskih „železnih vrat“, prihiteli smo učitelji dne 4. t. m. v kraško metropolo, v slovensko Sežano.

Učiteljstvo Sežanskega okraja je priredilo slavnosten banket svojemu novemu c. kr. okr. šol. nadzorniku, g. Mateju Kanteu, nadučitelju v Sežani.

Ta misel dovedla nas je v Sežano blizu 40, med temi 6 gospodičin tovarišic. Ob 1 uri popoldne podali smo se z g. slavljenecem v znano Mahorčičevo gostilno, kjer se je vršil banket.

G. nadučitelj Benigar je pozdravil v imenu učiteljstva novega c. kr. okr. šolskega nadzornika. Pozdrav in govor g. Benigarja bil je zares ganljiv. Biseri v očeh g. govornika in g. slavljenca pričali so, da ne govori le jezik, temveč srce k srcu.

Gosp. slavljenec se je prirčno zahvalil govorniku in učiteljstvu. Zajedno je povdarjal, da ljubezen, s katero je občeval od sedaj z učiteljstvom, ohrani učiteljstvu tudi v bodoče. Prosi pa, naj mu učiteljstvo vrača ljubezen posebno s tem, da bode podvojenimi silami delovalo za vzgojo in prosveto naše ljube mladine, za srečo naše mile domovine in naše Avstrije.

Vrstili so se potem govori in napitnice. Tu pa tam prikazal se je tudi „humor“, toda v dostojni obliki. Pogrešali smo petja. Toda tudi to je „slavnostni odbor“ modro ukrenil, da se slavnost — radi postnega časa — vrši, kar mogoče mirno. To je prav,

da učitelji ne dajemo spodtikanja, kajti smo verni učitelji vernega naroda. Vladala je med nami bratska sloga in neprisljano veselje.

Od došlih „brzojav“ omenim le ono od učiteljev Goriškega okraja, ki so bili zbrani pri „Rebku“.

O pol šestih nas je počastil se svojo navzočnostjo visokorodni gospod ces. kral. okrajni glavar. Se svojim dostojanstvenim, pa vendar prijaznim ponašanjem in zanimanjem za učiteljstvo, pridobil si je visokorodni gospod spoštovanje in ljubezen učiteljstva. Zato pa pevska žila ni mogla več mirovati: cesarska „Himna“ je odprla „pevsko torbico“ znanemu kvartetu.

Kakor izraelski „Jozva“, želel sem — za nekaj časa — vstaviti solnce (ali zemljo) kajti bližal je mrak, kateri nas je jel spominjati na odhod, v naše trdnjave.

Dan 4. aprila 1895. pa si gotovo vsak zaveden učitelj Sežanskega okraja zadovoljstvom zabeleži v kroniko svojega življenja.

Bor. —

Statistika tržaška. V tednu od 31. marca do 2. t. m. rodilo se je v tržaški občini 50 otrok (50 možkih in 30 ženskih). Poleg teh bilo je 6 mrtvorojenih. Umrlo je 112 oseb (55 možkih in 57 ženskih). Z ozirom na število prebivalstva pride 36.86 mrtvecev na vsakih 1000 duš. — Zdravniški izkaz navaja med vzroki smrti: 2 slučaja škrlatice, 3 slučaje daviče, 17 sl. jetike, 31 sl. vnetja sôpnih organov in 3 sl. kâpi.

Morilka Joniaux. Naši čitatelji se menda še spominjajo na poročila, objavljena v našem listu o belgijski morilki Joniaux, katera je zastupila tri svoje najbližje sorodnike, da si je prisvojila velike svote, za katere je bilo zavarovano življenje dotičnih oseb. Sodišče v Antverpenu obsodilo je nedavno morilko — kljub nje tajeju — na smrt. Branitelj obsojene uležil je ničevno pritožbo proti tej obsodbi, toda kakor javljajo iz Bruslja, odbilo je tamošnje sodišče to pritožbo, potrdivše obsodbo porotnega sodišča v Antverpenu. — Kralj Belgijski je pomiloštil na smrt obsojeno zadržalko Joniaux. Kasacijsko sodišče je spremenilo smrtno kazen v dosmrtno ječo.

„Poštena“ židovska veletvrdka. Te dni je propadla Dunajska veletvrdka „Jakob Lichtenstern & Söhne“, ki se je bavila s trgovino sukna. Tvrdka ima 791.000 gld. dolga (587.000 gld. samo za blago), v tem ko iznašajo aktiva 335.000 gld., torej je nepokritega dolga „borih“ 252.000 gld. Taka krda se je menda trdki izplačala! Upnikov je 20, in tvrdka jim ponuja le 40% v poravnanje. To se nazivlja med židi „a gütes G'sefle“.

Sodnijsko. Predčerašnjem bila je pred tukajšnjim sodiščem razprava proti 33letnemu kmetu Franu Kovačiču iz Komna, obtoženemu hudodelstva poskušene tatvine. Kovačič je dne 9. marca t. l. v neki gostilni blizu Komna hotel ukrasti iz odprte omare 17 gld. in istega večera kovčeg, v katerem je bila bleka in tri steklenice žganja. Obakrat se mu je ponesrečila nakana. — 23letni težak Alojzij Pokorny iz Trsta vtihotapil se je dne 4. marca t. l. v pisarno trgovca Hermana Teuschla in skušal ulomiti pisalno mizo, v kateri je bilo shranjenih 35 gold. Slučajno prišel težak je preplašil tatu. Pokorny je dobil zaradi poskušene tatvine 7 mesecev ječe. — 70letni kmet Dominik Del Giusto iz Pirana je dobil zaradi krive pri-sege 2 meseca ječe. Stari kmet je dne 20. septembra m. l. krivo prisegel v neki pravdi pred sodiščem v Kopru, da ni dolžan 100 gold. svoji tožiteljici, dasi jih je bil res dolžan.

Poličijsko. Predčerašnjem so zaprli 19 letnega trgovskega vežbenika Avgusta A. iz Graške okolice, ker se je brez posla, brez stanovanja in sredstev potikal po Trstu. — Neznan težak je izvalil trgovcu Ignacu Gruderju, bivajočemu v ulici Molin piccolo hšt. 3 s ponarejenim pismom trgovca A. Seaglia 10 zabojev pomeranč, vrednih 30 gld.

Kolendar. Danes (11.): † Veliki četrtak. Leon Veliki, papež. — Jutri (12.): † Veliki petek. Saba, mučenec. — Polna luna. — Solnce izide ob 5. uri 29 min., zatoni ob 6. uri 35 min. — Toplota: večeraj: ob 7. uri zjutraj 12.5 stop., ob 2. pop. 17 stop.

Najnovejše vesti.

Dunaj 10. „Wiener Zeitung“ javlja: Cesar je imenoval tajnega svetovalca Ignacija pl. Plenerja kanceljerjem reda železne krone.

Berolin 9. „Kreuzzeitung“ javljajo iz Peterburga, da se je opustila misel imenovati kneza Dolgorukega poslanikom na Dunaju. Poslanikom utegne biti imenovan grof Kapnist.

Atene 9. Avstro-ogerski poslanik baron Kosjek in soproga odpotovala sta na Krf, da pozdravita cesarico Elizabeto.

Kodanj 10. Cesarica-udova ruska je odpotovala danes popoldne.

Trgovinske brzojavke.

Budimpešta. Pšenica za jesen 6.95—6.91 Pšenica za spomlad 1895 6.84 do 6.81 Ovas za sp. jesen 6.02—6.03 Riž za spomlad 5.80—5.85 Koruza za maj-juni 6.45—6.47, za juli-avgust 6.51—6.53

Pšenica nova od 75 kil. f. 6.85—6.90, od 79 kil. f. 6.90—6.95, od 80 kil. f. 6.95—7.—, od 81 kil. f. 6.95—7.—, od 82 kil. f. 7.05—7.10.

Jčmen 6.65—8.10; proso 6.20—6.80, rž nova 5.98—6.— Pšenica, 5 nč. ceneje prodalo se je 12.000 met. st.

Vreme: lepo.

Praga. Noradmirani sladkor za april f. 12.17/1, nova letina 12.77/1.

Praga. Centrifugal novi, postavljen v Trst in s carino vred, odpošiljatev precej f. 28.—28.50. April sept. f. 28.50—28.75 Concaas 29.—.—. Četvrti 30.—. V glavah (sodihi) 30.25

Kava. Kava Santos good average za april 92.—, za juli 92.75.

Hamburg. Santos good average za maj 76.50 september 75.75 december 73.25.

Dunajska borza 10. aprila 1895

	včeraj	danes
Državni dolg v papirju	101.65	101.55
„ „ „ v srebru	101.70	101.70
Avstrijska renta v zlatu	123.50	123.60
„ „ „ v krouah	101.35	101.35
Kreditne akcije	403.80	404.—
London 10 Lst.	122.25	122.30
Napoleoni	9.88	9.88
20 mark	11.94	11.93
100 italj. lir	46.—	45.85

Prodajam in kupujem

pohištvo za krčme

(mobilje).

Oglasiti se je v krčmi „Al buon vecchio“, via del Ponte.

Miklavž Kukanja.

Kdor hoče za velikonočne praznike jesti dobre domače

PINCE in POTICE

naj se obrne do

pekarni in sladščičarne
ulica Stadion hšt. 20
(nasproti obrtni šoli.)

Daje se v najem

v hiši št. 4. via della Fontana, v stanovanju 7. na 3. nadstropji, lepo meblirana soba z dvema oknom in prekrasnim razgledom na mesto.

„Kupuj pri kov.ču in ne pri kovačetu!“

pravi stari pregovor.

To velja po vsej pravici za moj zavod, kajti le tako velika kupčija, kakoršna je moja, ima zбоk gotovega plačevanja velikanskih množin blaga, in drugih prednosti, cene stroške, kar mora biti slednjim v korist kupovalcu samemu.

Krasni uzorci zasebnim odjemalcem gratis in franko. — Bogate zbirke uzorcev, kakor še nikoli, za krojače nefrankovane.

Snovij za obleke.

Peruvien in dosking za velečastito duhovščino, predpisane snovij za uniforme c. k. uradnikov, tudi za veterane, gasilce, telovadce, livreje, sukno za biljard in igralne mize, preproge za vozove, loden. Velika zaloga štajerskega, koroškega, tirolskega lodna za gospode in gospe po izvornih tovarniških cenah v tako veliki izbiri kakor takih ne more imeti niti dvajseta konkurenca. Največa izber le finega trajnega sukna v najmodernejših barvah za gospe. Sukna ki se dajo prati, potni ogrtači od gld. 4 do 14 itd., potem tudi potrebščine za krojače (kakor podstave za rokave, gumbi, šivanke, sukanec itd.)

Ceno, primerno, pošteno, trajno, čisto volneno sukneno blago in ne dober kupcu, katere velja komaj odškodnino za krojača, priporočam

IV. Stikarofsky,

BRNO (avst. Manchester).

Največa zaloga tovarniškega sukna v vrednosti 1/2 milijona goldinarjev. — Pošljite se le po poštenem povzetju!

Svarilo! Agentje in krojačarji ponujajo nedostatno svoje blago pod znakom „Stikarofsky“ blago. Da zaščitim varanje p. n. od jemalcev, naznačjam, da takim ljudem ne prodajam blaga pod nobenim pogojem. (24)